

Kadın Politikaları Merkezi

**ENGELLİ KADINLAR VE KIZLARLA İLGİLİ BARBARA FAYE WAXMAN FIDUCCIA
ÇALIŞMALARI
KADIN POLİTİKALARI MERKEZİ
Mart 2011**

Engelli Kadınlara Yönelik Şiddet

Hazırlayan:

Uluslararası Engelli Kadınlar Ağı

Giriş: Engelli kadınlara yönelik şiddetten bahsederken ne kastediyoruz? Genel olarak kadına yönelik şiddetten farkı nedir? Hangi açılardan benzer? Genel olarak engellilere yönelik şiddetten farkı nedir? Özgürlükten şiddete engelli kadınların haklarını nasıl koruyabiliriz?

Uluslararası Engelli Kadınlar Ağı (INWWD) 2009-2010'da, bu sorulardan bazılarını bizzat engelli kadınların perspektif ve deneyimlerinden yola çıkarak engelli kadınlara yönelik şiddetle ilgili bir tartışma gerçekleştirmiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan belge bu Çalışmanın temelini oluşturmaktadır. INWWD 2008'de başlatılmıştır ve uluslararası, bölgesel, ulusal veya yerel engelli kadın organizasyon, grup veya ağlarından ve engelli kadın bireylerden ve müttefik kadınlardan müteşekkildir.¹ INWWD'nin görevi engelli kadınlara bilgi ve deneyimlerini paylaşma, hakları için seslerini çıkarma kapasitelerini geliştirme, olumlu değişiklikleri meydana getirmek ve toplumlarına dâhil olmak için kendilerini güçlendirme ve engellilik ve toplumsal cinsiyet, adalet ve insan haklarını kabul eden adil ve eşitlikçi bir dünya yaratmak için her düzeyde politikaya dâhil olma olanağı sağlamaktır.

Bu çalışmanın amacı, insanları engelli kadınların yaşadığı şiddet hakkında eğitmek, engelli kadınlara yönelik şiddete son vermek için çeşitli paydaşlar tarafından yapılabilecekler hakkında tavsiyelerde bulunmak, kadına yönelik şiddetle iştigal eden kuruluşlara engelli kadınlara yönelik şiddeti de faaliyetlerine dâhil olma konusunda motive etmek ve engelli kadınları kendilerini şiddet karşısında korumaları için güçlendirmektir.

Kadına yönelik şiddet bir suçtur ve dünyanın dört bir yanında çok sayıda kadının yaşamında genellikle tekrar tekrar görülen bir insan hakları ihlalidir. Her ne kadar yaşanan şiddet biçimleri kültür veya sosyoekonomik duruma bağlı olarak farklılık gösterebilir. Cinsiyetçi şiddetin kökenleri kadınlarla erkekler arasında eşitliğin olmamasında yatar ve bu şiddet sıklıkla evde, aile çevresi içinde gerçekleşir. Cinsiyetçi şiddete karşı toplumsal hoşgörü ve şiddet evde gerçekleştiği zaman eylemin özel hayat kapsamında görülmesi şiddeti görünmez kılabilir ve tespitini zorlaştırabilir.

¹ Ayrıntılı bilgi için INWWD'ye ulaşmak için, lütfen inwwd@yahoo.com adresine e-posta gönderiniz.

Her ne kadar engelli kadınlar bütün diğer kadınların yaşadığı şiddeti aynı biçimde yaşasalar da, engelli kadınlara yönelik şiddetin bazı biçimleri, engelliliğe dayanan ayrımcılığın artmasından dolayı cinsiyetçi şiddet olarak görülmemiştir. Ancak engelli kadınlara kötü davranma ve istismar engelli olmayan kadınlara yönelik bu davranışların çok ötesindedir.² Ayrıca, mevcut veriler, sayıca az olmakla birlikte, engelli kadınlara yönelik şiddetin oranının engelli erkeklerle karşılaştırıldığında daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.³ Engelli kadınlara ve kızlara yönelik şiddet yalnızca toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin alt kümesi değildir: toplumsal cinsiyete dayalı ve engelliliğe dayalı şiddetle iştigal eden kesişen bir kategoridir. Bu iki faktörün keşiştiği nokta, engelli kadınlara yönelik şiddet riskinin son derece yüksek olması sonucunu doğurmaktadır.

Engelli Kadınlara Yönelik Şiddetin Niteliği, Biçimi ve Yaygınlığı:

Birleşmiş Milletler *Kadınlara Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Hakkında Bildiri* (20 Aralık 1993) kadınlara yönelik şiddeti aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır:

“Madde 1: “Kadınlara yönelik şiddet” terimi ilgili eylemlere ilişkin tehditler, baskı veya kamusal yaşamda veya özel yaşamda keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakma da dâhil olmak üzere kadınların fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acıyla sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan toplumsal cinsiyete dayalı herhangi bir şiddet eylemi anlamına gelmektedir.”⁴

Madde 2: Kadınlara yönelik şiddetin, aşağıdakileri de kapsadığı ancak bunlarla sınırlı olmadığı anlaşılacaktır:

- (a) Aile içinde görülen, hırpalama, hanedeki kız çocuklarının cinsel istismarı, başlık parasıyla ilgili şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organlarının sakatlanması ve kadınlara yönelik diğer geleneksel uygulamalar, eşin dışındaki kişilerin uyguladığı şiddet ve sömürüyle ilişkili şiddet de dâhil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet;
- (b) Toplum genelinde görülen, tecavüz, cinsel istismar, cinsel taciz ve işte, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde gözdağı, kadınların kaçırılması ve fuhuş yapmaya zorlama da dâhil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet;
- (c) Nerede görülürse görülsün, Devlet tarafından işlenen ya da göz yumulan fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet.”⁵

² 2 Iglesias, M. (1998). *Violence and women with disability. (Şiddet ve engelli kadınlar)* Vedras, İspanya: AIES; The Swedish Research Institute for Disability Policy (İsveç Engellilik Politikası Araştırma Enstitüsü), HANDU AB. (2007). Men's violence against women with disabilities. *Synskadades Riksförbund, The Report Series, 2007(1)*. Düzeltme 10 Şubat 2011, <http://www.wvda.org.au/swedishstudy1.pdf> adresinden alınmıştır.

³ Adalet Bakanlığı, Adalet Programları Bürosu. (2009). *Crime Against People with Disabilities, (Engellilere Karşı İşlenen Suçlar) 2007*. Adalet Bürosu İstatistikleri, Özel Rapor. 10 Şubat 2011 tarihinde, <http://bjs.ojp.usdoj.gov/content/pub/pdf/capd07.pdf> adresinden alınmıştır.

⁴ Frohmader, C. (1998). Violence against women with disabilities, A report from the National Women with Disabilities and Violence Workshop (Yerli Engeli Kadınlardan bir rapor ve Şiddet Atölyesi). Canberra: Women With Disabilities Australia (Avustralya Engelli Kadınlar / WWDA).

⁵ 5 United Nations General Assembly. (1993). Declaration on the Elimination of Violence against Women (Kadınlara Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi ile ilgili Bildiri) [A/RES/48/104]. 26 Mart 2011 tarihinde, <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> adresinden alınmıştır.

Bildiride görüldüğü gibi, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, cinsel organların sakatlanması, fiziksel ve duygusal istismar ve ekonomik sömürü gibi geniş yelpazede istismar eylemlerini kapsamaktadır. İşkenceye Karşı Dünya Örgütüne göre, tecavüz ve cinsel istismar, başlık parasıyla ilgili şiddet, zorla evlendirme, insan kaçakçılığı ve fuhuş yapmaya zorlama eylemlerinin tamamı işkence biçimleri olarak görülmelidir.⁶

Ayrıca yapılan çalışmalar göstermektedir ki, engelliler, engelli olmayanlarla karşılaştırıldığında, çok daha fazla oranda istismar kurbanı olmaktadır.⁷ **Engellilere yönelik şiddetin artmasının ardındaki bir etmen, engellilikle ilişkili lekedir.** Engelliler genellikle toplum tarafından “yarım ve değersiz insanlar olarak görülürler... Kimliklerinin temsil edilmemesi onların pişmanlık ya da vicdan azabı duymaya gerek kalmadan istismar edilebileceklerine dair algıyı güçlendirir.”⁸ Bazı toplumlar, engelliliğin tanrının bir cezası oluşuna veya engelliliğin başka insanlara bulaşabileceğine inanabilmektedir. Başka toplumlar, engelli bir kişiyi, eşit haklara sahip bir kişi değil, merhamet veya iyilik nesnesi olarak görebilirler.

Tıbbi bağlam, engellilere uygulanan istismarın özel bir kaynağıdır.^{9,10} Engellilere yönelik ciddi ayrımcılık ve şiddetin sağlık çalışanlarının “iyi niyetleriyle” üzeri örtülebileceğini kaydeden işkence ve diğer zulümler, insanlık dışı veya küçük düşürücü muamele veya ceza hakkında BM Özel Raportörüne göre, işkencenin tanımının amaçlarından birisi, “herhangi bir türde ayrımcılığa dayanan nedenlerdir”. Zorla veya ilgili kişinin özgür ve bilgiye dayalı rızası olmadan yapılan, bir engelliliği düzeltmeyi veya hafifletmeyi amaçlayan, terapötik amaç taşımayan izinsiz ve tersinmez nitelikte tıbbi tedaviler, engellilere yönelik işkence veya kötü muamele teşkil edebilir.¹¹ Bu tür eylemlerden bazıları şunlardır: kürtaja ve sterilizasyona zorlama, zorla psikolojik müdahale, kurumlara gönülsüz taahhüt ve zorla veya “modifiye edilmemiş” elektroşok (elektro-konvülsif terapi veya ECT).¹² Kendi kararlarını verme konusunda yasal yeterliliğin olmaması, her türlü zorla tedaviyi ve şiddeti kolaylaştırmakta ve tam insanlığın reddi anlamına gelebileceği için kendi içinde işkence ve kötü muamele teşkil edebilir.¹³ Böyle etkileyici bir ayrımcılık biçimi şiddetli ıstıraba yol açabilir.

⁶ İşkenceye Karşı Dünya Örgütü (2010). Violence against women (**Kadınlara Yönelik Şiddet**). 10 Şubat 2011 tarihinde, <http://www.omct.org/index.php?id=EQL&lang=eng> adresinden alınmıştır.

⁷ Avrupa Engellilik Forumu. (1999). *Report on violence and discrimination against disabled people (Engellilere yönelik şiddet ve ayrımcılık raporu)* [Doc EDF 99/5 EN]. 10 Şubat 2011 tarihinde, <http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/EDF%2099-5-violence%20and%20discr-EN.pdf> adresinden alınmıştır.

⁸ Iglesias, M. (2004). The nature of violence against disabled people (**Engellilere yönelik şiddetin niteliği**). 10 Şubat 2011 tarihinde, <http://www.nda.ie/cntmgmtnew.nsf/0/BE967D49F3E2CD488025707B004C4016?OpenDocument> adresinden alınmıştır.

⁹ Young, M., Nosek, M., Howland, C., Chanpong, G. ve Rintala, D. (1997). Prevalence of abuse of women with physical disabilities (**Fiziksel engelli kadınlara yönelik istismarın yaygınlığı**). *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation (Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Arşivleri)*, 78 (Ek), s.34–8.

¹⁰ Interim report of the Special Rapporteur on the question of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. (2008). UN Doc. A/63/175. 10 Şubat 2011 tarihinde, <http://daccessdds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/440/75/PDF/N0844075.pdf?OpenElement> adresinden alınmıştır.

¹¹ A.g.e.

¹² Ayrıca bakınız Minkowitz, T. (2007). The UN CRPD and the Right to be free from nonconsensual psychiatric interventions (**BM CRPD ve rızası olmayan psikiyatrik müdahalelere tabi olmama hakkı**), *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, 32(2), 405-428 ve işkence olarak zorla psikiyatrik müdahale ile ilgili belge ve sunumlara <http://www.chrusp.org/home/resources> adresinden ulaşabilirsiniz.

¹³ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (**Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği**). (2007). *Expert seminar on freedom from torture and persons with disabilities (İşkenceden kurtulma ve engelliler hakkında uzmanlık semineri)*. 10 Şubat 2011 tarihinde, <http://www2.ohchr.org/english/issues/disability/documents.htm> adresinden alınmıştır.

Birleşmiş Milletlerde yaptığı “İşkenceden veya Zulümden, İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muameleden veya Cezadan Kurtulma” başlıklı bir konuşmada, Kate Millett (“Cinsel Politika” ve “Zulüm Politikaları” adlı eserlerin yazarı) şunları beyan etmiştir:

“Engelliler için bu, Zorla Tedavi ve Hapis Hayatından kurtulmak anlamına gelmektedir. Zorlama ve Baskıdan Kurtulma. Çok büyük ve devasa güç. Yalnız bir bireye karşı bir araya gelen bütün medeniyetin gücü. Her telefon ve kilit ve bekçi ve ilaç.

...

Her şey sizi tamamen yalnız ve korku içinde bırakmak için komplo kurar. Uysal. İşkence için uygun koşullar mevcuttur. Başınıza bir sonraki sefer ne geleceğini bilmezsiniz. Bunun ne kadar süreceğini bilmezsiniz. ‘Hiç kimse bilmez’ - der içinizden bir ses. Kimse size asla inanmayacaktır.”¹⁴

Engellilik ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Kesişimi: Kanada’da yapılan, anketlerin 245 engelli kadına gönderildiği bir çalışmada, yanıt verenlerin yüzde 40’ı istismar yaşadıklarını ve yüzde 12’si tecavüze uğradıklarını bildirmişlerdir. Ancak bu vakaların yarısından azı rapor edilmiştir.¹⁵ Birleşik Devletlerde, fiziksel engelli kadınların istismar edilmesinin yaygınlığı üzerine yapılan bir başka çalışma, görüşülen 31 engelli kadından 25’inin bir tür (duygusal, cinsel veya fiziksel) istismar bildirdiğini ortaya koymuştur.¹⁶ Aile içi şiddet ve engelli kadınlarla ilgili araştırma da engelli kadınların kişisel bakıcılarından (duygusal, cinsel veya fiziksel istismar) ve sağlık görevlilerinden (duygusal, cinsel veya fiziksel istismar) daha yaygın olarak şiddet gördüklerini ve hem yabancılar hem de diğer aile fertleri tarafından uygulanan yüksek oranlarda duygusal istismara maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır.^{17,18,19}

¹⁴ Millett, K. (2005). Freedom from torture or cruel, inhuman and degrading treatment or punishment (**İşkenceden, zulümden, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleden veya cezadan kurtulma**). 10 Şubat 2011 tarihinde, <http://www.mindfreedom.org/kb/mental-health-global/millett-freedomfrom-torture> adresinden alınmıştır.

¹⁵ Ridington, J. (1989). Beating the Odds: Violence and Women With Disabilities (**İhtimallerle Mücadele: Şiddet ve Engelli Kadınlar**). Vancouver, Kanada: Disabled Women's Network (**Engelli Kadınlar Ağı / DAWN**).

¹⁶ Young ve diğerleri a.g.e.

¹⁷ A.g.e.

¹⁸ Nixon, J. (2009). Domestic violence and women with disabilities: locating the issue on the periphery of social movements (**Aile içi şiddet ve engelli kadınlar: meselenin toplumsal hareketlerin çerperine yerleştirilmesi**). *Disability & Society*, 24(1), 77 – 89.

¹⁹ Frohmader, 1998 ve Strahan, F. (1997). More than just a ramp - A guide for women's refuges to develop Disability Discrimination Act Action Plans (**Bir yokuştan fazlası - kadınların ilticalarına yönelik Engellilik Ayrımcılık Yasası Eylem Planları geliştirme rehberi**); Engelli Kadınlar Avustralya (2004) *’te gösterildiği gibi* Avustralya Engelli Kadınlar (WWDA) Canberra için hazırlanmıştır. Güney Avustralya Hükümeti Tartışma Çalışmasına Sunum: "Valuing South Australia's Women: Towards A Women's Safety Strategy For South Australia." (**Güney Avustralyalı Kadınlara Değer Vermek: Güney Avustralya için bir Kadın Güvenliği Stratejisi**) Canberra: WWDA. 13 Şubat 2011 tarihinde, <http://www.wwda.org.au/saviolsub.htm#three> adresinden alınmıştır.

Kocasından gördüğü altı yıl süren bir cinsel istismarı tanımlayan 38 yaşında spina bifida'lı (ayrık omurga) bir kadın engelli kadınların kendi aileleri veya bakıcılarından görebileceği duygusal, cinsel veya fiziksel istismarın bir hikâyesini ortaya koymaktadır: “Cinsel ilişkiye girmeyi reddettiğim zaman kocam öfkeleniyordu ve ben, çenesini kapatması için vazgeçene kadar bana bağıryordu ve beni zorla tutuyordu. Odadan çıkmamı engelleyerek, koltuk değneklerimi atarak veya kırarak beni kontrol altına alıyordu. Bir defasında ben uyurken üzerimdeki giysileri kesmişti. Bireysel danışmanlık talep ettik ve her ikimiz de bu sorunların kökenini anladığımız için şimdi daha iyiyiz.”²⁰

Engelli kadınlara yönelik şiddet genel anlamda engellilere yönelik şiddet sorununun daha büyük bir parçasıdır ve fiziksel kuvvet, hukuki baskı, ekonomik zorlama, korkutma, psikolojik manipülasyon, aldatma ve yanlış bilgilendirme yoluyla uygulanan şiddeti de kapsar ve burada özgür ve bilgiye dayalı rızanın olmaması kilit bir analitik kavramdır. Şiddet, kasıtlı görmezden gelme ve saygısızlık gibi ihmalleri ve kişinin fiziksel veya ruhsal bütünlüğüne zarar veren aleni eylemleri de kapsayabilir. Yukarıda tanımlanan aleni toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerine ilave olarak, engellilere yönelik tutumsal ayrımcılıktan doğan, daha güç algılanabilen şiddet eylemleri de mevcuttur.

Esasen engelli kadınlar, engelli olmayan kadınların karşılaşmadığı türden cinsel istismara maruz kalıyorlar.²¹ Ayrıca engelli kadınlara, özellikle psiko-sosyal engelli ve zihinsel engelli kadınlara yönelik şiddetin niteliği ve biçimlerinin, kadınlara yönelik şiddet çalışmalarında ihmal edilmeleri muhtemeldir.

Genel olarak kadınların karşılaştığı şiddet biçimlerine ilave olarak, aşağıdaki eylem ve tutumlar engelli kadınlara yönelik şiddet teşkil etmektedir: zorla yalıtılma, hapsetme ve aile evinde gizleme; psiko-tropik ilaçların zorla verilmesi ve yemeklere ilaç koyma; zorla hastaneye yatırma; kurumlarda kısıtlama ve yalıtma; hastaneye yatırma ve hukuki ehliyetten mahrum bırakmayı gerekçesi olarak göstermek için kadını şiddet uygulayan bir kişi veya yetersiz olarak gösterme; kadının kendisini savunmasını ve öfkesini “psikolojik rahatsızlık sonucu ortaya çıkan veya tehlikeli” davranış olarak gösterme (özellikle kadın daha önce hastaneye yatırılmışsa); ihtiyaçların reddi ve kasıtlı ihmal; hareket etmesi, iletişim ekipmanı veya kadının gönüllü kullandığı ilaçlar konusunda yardımcı olmama; destek veren veya yardımcı olan hayvanları öldürmekle veya bakımını yapmamakla tehdit etmek; uzun süre fiziksel olarak rahatsız bir durumda veya utanç verici durumda bırakmak; bakıcıların terk etmesiyle tehdit etmek; özel yaşam ihlali; kurum personeli ve oda arkadaşları / diğer kurum sakinleri tarafından tecavüz veya tacize uğramak; tecavüz travmasını tetikleyen kısıtlama, giysilerini çıkararak arama yapma ve yalnız bırakma; kürtaja zorlama ve zorla sterilizasyon.

Engelli kadınlara yönelik şiddetin bazı biçimleri hemen şiddet olarak görülmez zira bunlar yasaldır ve toplum içinde kabul görmektedir. Bu, özellikle zorla psikiyatrik müdahale ve hastaneye yatırma durumları için geçerlidir.²² Bu şiddet eylemleri yanlı ve ayrımcı devlet politikası gereği devletin yasal yetkisi çerçevesinde yapılır ve bütün bu şiddetin kurbana verdiği “güçsüz olduğu” mesajının vurgusunu düzeltmeye imkân yoktur.²³

²⁰ Young ve diğerleri, a.g.e. s. 34.

²¹ Nixon, a.g.e.

²² “Interim report of the Special Rapporteur on the question of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment,” (**Özel Raportörün işkence, ve diğer zalimce, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele veya ceza sorunu hakkındaki geçici raporu**) a.g.e. (Bakınız paragraf 40, 41, 44, 47-50, 61-65).

²³ Minkowitz, T. (2010). Abolishing mental health laws to comply with the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (**Engelli Hakları ile ilgili Sözleşmeye uymak için akıl sağlığı kanunlarının lağvedilmesi**). B. McSherry ve P. Weller (Editörler), *Rethinking Mental Health Laws (Akıl Sağlığı Kanunlarını Yeniden Düşünmek)*. Oxford: Hart Publishing'te.

Engelli erkeklerle karşılaştırıldığında, engelli kadınlar genellikle tıbbi bakım ve rehabilitasyona daha az erişime sahiptirler; engelli kadınlara daha ucuz ilaçlar, yardımcı cihazlar ve diğer tedaviler verilir ve engelli kadınların toplumsal desteklere, yüksek öğrenim ve istihdam olanaklarına daha az erişimi vardır. Bu eşitsizliğin bir sonucu, engelli kadınların topluma dâhil olma hakkından mahrum kalmaları ve genellikle yoksulluk içinde yaşamaya zorlanmalarıdır.^{24,25,26}

Duyarlılığın, sağlık personeline yönelik yeterli eğitimlerin veya kadın sağlığında makul barınmanın olmaması, doğurmaya çalışırken ebeleriyle etkin iletişim kuramayan 30 yaşında bir kadının hikâyesinde gösterildiği gibi ciddi ve ölümcül sonuçlara yol açabilmektedir. İkizleri olduğunu bilmiyordu ve ilk çocuğunu doğurduktan sonra ıkmaktan vazgeçti. Şöyle dedi: “[Ebe] bana karşı çok kabaydı ve işaret dilini bilmiyordu. Bana ıkmam gerektiğini bile söyleyemedi. Bana rehberlik etmedi. Çocuklarımdan birisi öldü.”²⁷

Engelli kadınlar ayrıca daha uzun süreli istismar yaşadıklarını ve kaçmak veya istismarı durdurmak için daha az alternatifleri varmış gibi hissettiklerini de rapor etmişlerdir.²⁸ Engelli kadınların, şiddetten (istismar edene duygusal veya finansal bağımlılık, damgalanmak istememe, bekâr ebeveyn olmakla ilgili endişeler ve çocuklarla irtibatını kaybetme korkusu, istismarı ifşa ettikleri zaman kendilerine inanılmayacağı veya yardım edilmeyeceği endişesi, şiddeti arttıracak herhangi bir eylemi istememe) kaçmalarının veya durdurmalarının önündeki engeller başka herhangi bir kadının önünde de eşit derecede bulunurken, engelli kadınların önünde buna ilave olarak başka engeller de mevcuttur.²⁹ Örneğin erişilebilir formatta iletişim yokluğu, engelli kadınların mevcut hizmetleri almalarını zorlaştırmakta ve barınma evlerine ve onların adına müdahale etmek için verilen diğer hizmetlere ulaşmalarını da zorlaştırmaktadır. Ayrıca, hizmet personeli görme veya işitme engelli kadınlarla iletişim kurmak için gerekli beceri ve olanaklara - işaret dili tercümanları ve Braille materyalleri gibi - sahip değildirler. Ulaşım olanaklarına erişememek de kadınların hizmetlerden yararlanmalarını ve/veya istismardan kaçmalarını engelleyen bir engeldir.^{30,31,32}

²⁴ Kanada İstatistikleri. (2006). Women in Canada: a gender-based statistical report (**Kanada’daki Kadınlar: toplumsal cinsiyete dayalı istatistiksel rapor**) (5. Baskı). 25 Nisan 2009 tarihinde, <http://www.statcan.gc.ca/pub/89-503-x/89-503-x2005001-eng.pdf> adresinden alınmıştır.

²⁵ Waldrop, J. ve Stern, S. (2003). Disability status: 2000 (**Engellilik statüsü: 2000**). Nüfus Sayımı 2000 Özet. 25 Nisan 2009 tarihinde, <http://www.census.gov/prod/2003pubs/c2kbr-17.pdf> adresinden alınmıştır.

²⁶ Eide, A.H. ve Kamaleri, Y. (2009, Ocak). *Living Condition among People with Disabilities in Mozambique: a National Representative Study* (**Mozambik’te Engelliler Arasında Yaşam Koşulları: Ulusal Düzeyde Temsili Bir Çalışma**). SINTEF Health Research (**SINTEF Sağlık Araştırması**).

²⁷ Barriga, S.R. ve Kwon, S.R. (2010). As if we weren't human: Discrimination and violence against women with disabilities in Northern Uganda (**Sanki biz insan değiliz: Kuzey Uganda’da engelli kadınlara karşı ayrımcılık ve şiddet**). Human Rights Watch. 10 Şubat 2011 tarihinde <http://www.hrw.org/node/92611> adresinden alınmıştır.

²⁸ Saxton, M., Curry, M.A., Powers, L., Maley, S., Eckels, K. ve Gross, J. (2001). Bring my scooter so I can leave you: A study of disabled women handling abuse by personal assistance providers (**Seni terk edebilmem için skuter’ımı getir: Kişisel yardım sağlayıcıları tarafından istismara uğrayan kadınlarla ilgili bir çalışma**). *Violence Against Women*, 7(4), 393-417.

²⁹ Engelli Kadınlar Avustralya. (2004). Güney Avustralya Hükümeti Tartışma Çalışmasına Sunum: "Valuing South Australia's Women: Towards A Women's Safety Strategy For South Australia." (**Güney Avustralyalı Kadınlara Değer Vermek: Güney Avustralya için bir Kadın Güvenliği Stratejisi**) Canberra: WWDA. 13 Şubat 2011 tarihinde, <http://www.wwda.org.au/saviolsub.htm#three> adresinden alınmıştır.

³⁰ Saxton ve diğerleri, a.g.e.

³¹ Young ve diğerleri, a.g.e.

³² Traustadottir, R. (1990). *Women with Disabilities: The Double Discrimination* (**Engelli Kadınlar: Çifte Ayrımcılık**). Syracuse, NY: Center on Human Policy (**Beşeri Politikalar Merkezi**), Waxman Fiduccia, B.F. ve Wolfe, L.R. (1999). *Violence against disabled women* (**Engelli kadınlara yönelik şiddet**). Center for Women Policy Studies’ten (**Kadın Politikaları Merkezi**) alıntı. 25 Mart 2011 tarihinde, <http://www.centerwomenpolicy.org/pdfs/VAW5.pdf> adresinden alınmıştır.

Engelli Kadınlara Yönelik Şiddete İlişkin Tek Risk Faktörleri: Engelli olma durumunun kendisinin sonucu olan koşullar, ataerkil toplumlarda kadınlara yönelik tutumlarla birleşerek engelli kadınların şiddet görme riskini arttırmaktadır. Birçok engelli kadın kendilerini kötü muamelenin ve istismarın kurbanı olarak görürken toplum sorunu görmezden gelir. Ancak bazı engelli kadınlar kendilerini şiddet kurbanı olarak görmeyebilirler çünkü içinde buldukları durumun normal ve engellilikle bağlantılı bir durum olduğunu düşünürler. Bazı durumlarda, toplum bazı eylemlerin şiddet teşkil ettiğini kabullenmeyi reddeder ve bu durumla karşılaşan kadınlar kendilerini kurban olarak görebilirler veya görmeyebilirler. Bu özellikle yerel kanun çerçevesinde izin verilen, zihni değiştiren ilaçlarla zorla yapılan psikiyatrik müdahaleler, elektroşok veya psiko-cerrahi, hastaneye yatırma, kısıtlamalar ve yalıtma gibi öncelikle psikolojik engelli kadınlar üzerinde uygulanan eylemler için geçerlidir.^{33,34}

Engelli kadınların kendilerini şiddete ve tecavüze karşı nasıl koruyacakları hakkındaki bilgilere erişim olanakları da daha azdır. Engelli kadınlar genellikle fiziksel olarak kendilerini savunma konusunda daha az yeteneklidirler. Bu suçları işleyenlerin eylemlerinin ortaya çıkmayacağına inanmaları daha muhtemeldir ve engelli kadınların bildirdikleri genellikle güvenilir olarak algılanmaz.³⁵ Engelli kadınlar genellikle bakım için fiziksel veya finansal olarak başkalarına daha fazla bağımlıdırlar.³⁶ Bu koşullar altında, kadınlar tecavüzü bildirmeye korkabilirler zira bu bağların kopmasına ve ihtiyaç duydukları bakımı kaybetmelerine yol açabilir. Bazı koşullar altında, iletişim biçimlerine erişimin olmaması, kötü muameleyi rapor etmenin önüne bir engeldir. Engelli kadınlar genellikle, şiddeti arttıracabilecek bir aksiyon alacaklarsa veya evlerinden ayrılacaklarsa hastaneye yatırılmaktan korkarlar.

Engelli kadınlar, kurumlarda, rezidanslarda ve hastanelerde yaşamının sonucunda daha yüksek şiddete maruz kalma riski altındadırlar ve kurumlarda görülen şiddeti rapor ettiklerinde kendilerine daha az inanılır. Bazı şiddet biçimleri (zorla hastaneye yatırma, yalnız bırakma; zorla ilaç verme ve elektroşok, kürtaja zorlama ve zorla sterilizasyon) birçok ülkede yasaldır.³⁷ Elektroşokun ve bazı psikiyatrik ilaçların uzun süreli etkileri, bir kadının herhangi bir şiddet ve istismar biçimine karşı kendini koruma yeteneğine de zarar verebilir.

³³ Burstow, B. (2006). Electroshock as a form of violence against women (**Kadına yönelik şiddet biçimi olarak elektroşok**). *Violence Against Women*, 12(4), 372-392.

³⁴ Burstow, B. (2006). Understanding and ending ECT: A feminist perspective (**ECT'yi anlamak ve sona erdirmek: Feminist bir perspektif**). *Canadian Woman Studies*, 25(1,2), 115-123.

³⁵ Engelli Kadınlar Avustralya (2004) a.g.e.

³⁶ A.g.e.

³⁷ "Interim report of the Special Rapporteur on the question of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment," (**Özel Raportörün işkence, ve diğer zalimce, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele veya ceza sorunu hakkındaki geçici raporu**) a.g.e.

Engelli bir kadın, bir kadın olarak görülmeyip yalnızca engelli bir insan olarak, hatta daha da kötüsü sadece engelli olarak görüldüğü zaman öz saygısı düşebilir. Çoğunlukla kadınlara atfedilen geleneksel rolleri (annelik gibi) yerine getirme fırsatlarının olmaması, toplum tarafından değersiz görüldüğü algısına katkıda bulunabilir. Profesyoneller engelli kadınların cinsel ve özel ilişkileri olabileceğini kabul etmedikleri veya bir durumu bir istismar biçimi olarak anlayamadıkları ve tanımlayamadıkları, bunun yerine yalnızca engelli olmasına odaklandıkları ve bu nedenle kadının istismar edildiği gerçeğini bulanıklaştırdıkları, hatta görmezden geldikleri zaman, kadınların güvenilirliği konusunda ilave bir tehdit ortaya çıkar.

Yalnızca bir kadının insan haklarının reddedilmesi, güçsüzlük deneyiminin yaşanmasına yol açar. Ayrımcılığın şiddetine, engelli kadınlara karşı toplumsal önyargının gücüne ve kendi deneyimleri ile ilgili kanıtlara rağmen engelli kadınlara yönelik şiddet, kabul edilmez ve bu görünmezliğe birçok etmen katkıda bulunur.³⁸ Örneğin engelli kadınlara yönelik şiddetin bütün biçimlerini somutlaştıran geniş bir tanım yoktur; engelli kadınlara yönelik şiddetin bazı biçimlerine yasa izin verir ve bunlar devlet yetkisi altında yürütülür. Profesyoneller, akrabalar, arkadaşlar ve diğerleri, kadına yönelik şiddetten kaynaklanan koşulların engelliliğin “doğasında” olduğuna dair yanlış kavrayıştan dolayı bu koşulları ayırt edemezler. Ayrıca araştırmacılar ve politika belirleyenler fiziksel terk veya psikolojik vahşet gibi durumları ender olarak kötü muamele olarak tanımlarlar. Ayrıca müdahale, şiddetin bir kişisel yardımcı tarafından uygulandığı bir durumda yapıldığı takdirde, olay genellikle sosyal hizmetler sistemi tarafından ele alınır ve ender olarak polisin ve/veya ceza hukuku sisteminin ele alması gereken bir suç olarak görülür. Destekleyici iletişim veya iletişimde makul bir barınmaya ihtiyaç duyan kadınlarla ve psikiyatrik bir teşhis veya bir entelektüel engellilikle etiketlenmiş olan kadınlarla bağdaştırılabilecek inanılabilirlik söz konusu değildir. Son olarak, gelişen bir toplum için engelli bir kadının şiddetin veya istismarın nesnesi olduğunu kabul etmek zordur.³⁹

Engellilere yönelik şiddeti sona erdirmek için tedbir alındığı zaman, engelli kadınlara özel sorunların olduğunu kabul etmeksizin engelli “insanları” hedeflemek engelli kadınları görmezden gelen toplumsal cinsiyet bakımından nötr olan, engelli kadınları ihtiyaçlarını görünmez kılan ve onların yalıtımına katkıda bulunan engellilik kavramına katkıda bulunur. Engelli kadınlara yönelik şiddetin izli olduğu ve görmezden gelindiği düşünüldüğünde “toplumsal cinsiyet bakımından nötr” olan bu yaklaşım onların şiddete maruz kalma riskini arttırmaktadır.

³⁸ Örneğin bakınız, Andrews, A.B. ve Veronen, L.J. (1993). Sexual assault and people with disabilities (**Cinsel taciz ve engelliler**). *Journal of Social Work and Human Sexuality*, 8, 137-159; Engelli Kadınlar Avustralya 2004'ten *alıntılanmıştır*.

³⁹ Engelli kızlar, daha yaşlı kadınlar ve yerli kadınlar ilave engellerle ve bu çalışmanın kapsamının ötesinde daha da karmaşık kesişen ayrımcılık biçimlerinin sonucu olan şiddetle karşı karşıya kalırlar.

Tavsiyeler: Yukarıdaki bölümlerde belgelendiği gibi, engelli kadınlara yönelik şiddet farklı biçimlerde görülen, önemli fiziksel ve duygusal zarara yol açan yaygın bir insan hakları ihlalidir. Bu şiddet, kasıtlı olarak da, “iyi niyetli” olduğu düşünülen sistemik ve toplumsal uygulamalar üzerinde de uygulanabilir. Geniş yelpazede paydaşların engelli kadınların şiddetten kurtulma haklarının sağlanmasında oynayacakları önemli roller vardır. Bu paydaşlardan bazıları şunlardır: ulusal ve yerel hükümetler, Birleşmiş Milletler (özellikle AB Kadın ve AB Nüfus Fonu), hizmet sağlayıcılar, donörler ve sivil toplum (kadın örgütleri, insan hakları grupları, HIV örgütleri ve engelli örgütleri).

Engelli kadınlara yönelik şiddetin ciddi ve yaygın niteliği düşünüldüğü zaman, bu paydaşlar engelli kadınların şiddet kurbanı olmamalarını sağlamak ve şiddet durumunda, onlara güçlendirici, erişilebilir ve güvenli yardım araçları sağlamak için geniş yelpazede aksiyon ve inisiyatifler üstlenebilirler ve üstlenmelidirler. Bu Çalışma çeşitli paydaş grupları için önemli tavsiyeler sunmaktadır. Tavsiyelerden bazıları, yukarıda anılan bütün paydaşları kapsamaktadır ve kadınları şiddete ve istismara karşı koruma amaçlı bütün aksiyon ve tedbirlerle birleştirilmelidir. Bazı tavsiyeler, ilk olarak hükümet organlarına yönlendirilmektedir ve bazıları avukatları bilgilendirmeyi ve aksiyonlarına rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.

Ortak tavsiyeler: Engelli kadınlar için program ve kaynak sağlayan paydaşların engelliliğin heterojen niteliğini kabul etmeleri ve her türden engellilik deneyimi olan kadınların engelli kadınlarla ilgili bütün tedbirlere dâhil edilmelerini ve söz konusu tedbirlerin bütün engelli kadınlar için eşit değerinde olmasını sağlamaları son derece önemlidir. Engelli kadınların hükümetler, insan hakları örgütleri, gelişim ortakları ve sivil toplum tarafından bütün kadınlara yönelik şiddeti ele almak için başlatılan temel çabalara dâhil edilmeleri kritik önem arz etmektedir.

Paydaşlar, ulaşma ve desteğe erişim sağlamak, işaret dili tercümesi sağlamak ve söz konusu programların engelliliği (psiko-sosyal ve entelektüel engellilikler dâhil) sebebiyle herhangi bir kadını dışarıda bırakmamasını temin amacıyla başka her türlü aksiyonu almak için tedbir olarak engelli kadınların fiziksel olarak program ve hizmetlere ulaşabilmelerini sağlamalıdır. Her seviyeden paydaşlar, örneğin bilinçlendirme kampanyaları ve toplu tartışmalar üzerinden engelli kadınlara ve kızlara yönelik damgalama, ayrımcılık ve her türden şiddetle mücadele için tedbir almalıdırlar. Bütün paydaşların ve hizmet sağlayıcılarının iletişime ilişkin çoklu formatlara duyulan ihtiyaçların farkında olmaları önemlidir ve öğrenme ve algı engelli kişilerin erişebileceği formatlardaki bilgileri yaymalıdırlar (örneğin Braille, işaret dili ve kolay anlaşılır dil).

Ulusal ve Yerel Hükümetler için tavsiyeler:

Engelli kadınların bedensel bütünlük hakkını ihlal eden, psikiyatrik saldırı ve zorla hastaneye yatırma da dâhil olmak üzere bütün eylemlerin yasadışı olduğunu ve bunların şiddet eylemleri olarak görülmesi gerektiğini kabul eden bütün kanun ve politikaları benimseyiniz.

Farklı engelli kadınları, hizmet sağlayıcıları, kolluk güçleri ve engelli kadınlarla çalışan diğer personele yönelik geliştirme ve uygulama programlarına aktif olarak dâhil ediniz.

Hükümet Organları, Uluslararası Donörler ve Gelişim Uygulayıcıları için tavsiyeler:

Engelli kadınlara yönelik şiddetle ilgili bütün araştırma, aksiyon ve savunmanın psiko-sosyal engelli kadınlar tarafından tanımlanan psikiyatrik saldırı da dâhil olmak üzere şiddet biçimlerini dâhil etmesini ve onların deneyimlerini eksiksiz incelemesini sağlayınız.

Engelli kadınların hukuki ehliyet ve özgürlüğe sahip olmalarını sağlayınız.

Engelli kadınlarla saygı çerçevesinde ilgilenmek ve yardıma ihtiyaçları olduğu zaman kaliteli bakım sağlamak için engelli örgütleri ve diğer toplumsal örgütlerle ortaklaşa ebeveynlere, ortaklara, hemşirelere ve diğer sağlık çalışanlarına eğitim veriniz.

Engelli kadınların ve kızların yalıtılmasından kaçınmak için toplumlara farklı türde engelliliği olan insanların nasıl topluma dâhil edilecekleri ve onlarla nasıl iletişim kurulacağı hakkında eğitim veriniz.

Yerel Yönetimler, Ulusal İnsan Hakları Komisyonları ve Organları, İnsani Yardım Çalışanları, BM Organları, Doğrudan Hizmet Sağlayıcıları ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) için tavsiyeler:

Engelli kadınlara ve kızlara yönelik bütün şiddet biçimleri hakkında bilgi vermek, danışmak ve rapor vermek için ulaşılabilir kanallar oluşturunuz.

Engelli kadınlara yönelik şiddeti engellemek ve bu şiddet kurbanlarına hizmet verme amaçlı hizmet ve programlara erişimi olan engelli kadınların sayısı ile ilgili veri toplayınız ve bu verileri daha kapsamlı inisiyatif geliştirmek için kullanınız.

Engelli kadınlara yönelik bütün şiddet biçimlerinin nedenlerini ve özellikle kızların, daha yaşlı kadınların, bekâr kadınların, yerli kadınların ve kırsal kesimde yaşayan kadınların ilgili koşullarda şiddete katkısı olabilecek yalıtım ve kurban edilmeye ilişkin ihtiyaçlarını araştırınız.

Engelli kadınlara ve kızlara insan hakları konusunda eğitim veriniz.

Engelli kadınlara ve kızlara cinsellik ve üreme sağlığıyla ilgili bilgi ve danışmanlık sağlayınız.

Engelli Örgütleri, Toplumsal Kuruluşlar ve Diğer Sivil Toplum Üyeleri için tavsiyeler:

Her türlü şiddetten sonra hayatta kalan engelli kadınlar ve kızlar için savunma, bilgi ve destek hizmetleri sağlayınız.

Engelli kadınlara destek hizmetlerini organize etmek ve yönetmek, ekonomik olarak kendi kendine yetebilmelerini sağlayacak beceri ve yetenekler geliştirmek ve daha büyük bağımsızlığa yol açan teknolojik yardımdan yararlanmak üzere eğitim veriniz.

Sonuç: Engelli kadınlara yönelik şiddet genel anlamda kadına yönelik şiddetle ortak özellikler taşır ancak özgün boyutları da mevcuttur. Engelli kadınlara yönelik genellikle “hatalı bir varlık” olarak algılanana karşı işlenen bir eylemdir ve bir kadının bedeni ve zihni üzerinde toplumsal olarak kabul edilebilir bir güç ve kontrol biçiminin bir göstergesidir. İnsanlığına saygı göstermemek ve fiziksel veya zihinsel engellerine dayanarak insanlara karşı ayrımcılık kendi içinde bir şiddet eylemidir ve ayrımcılığa maruz kalan kişide yoğun hüsran yaratır. Toplumsal cinsiyet temelinde ayrımcılığı analiz ettiğimiz zaman, engelli kadınlara yönelik ayrımcılığın ve şiddetin kapsamı kabul edilemez ve hoş görülemez. Buna bir son vermek için gücü dâhilinde her şeyi yapmak gelişen bir toplum için zorunludur.